

РЕЦЕНЗИЯ

от

доц. д-р Надежда Ангелова Калоянова

по конкурс за заемане на академична длъжност „доцент”

в област на висше образование: 1. Педагогически науки,

професионално направление 1.2. Педагогика (Предучилищно образование, формиране на
игрови и социални умения),

обявен от Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – гр. Бургас,

(ДВ, бр. 25 от 26 март 2019 г.)

I. Общо описание на кандидатурата според нормативните изисквания

Гл. ас. д-р Марияна Тодорова е единствен кандидат в обявения конкурс. Представените от кандидата документи отговарят на изискванията на чл. 67(1) от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Университет „Проф. д-р Асен Златаров”:

1. Има придобита образователна и научна степен „доктор” през 2008 г.
2. Заема длъжност „главен асистент” от 2010 г.
3. Представя монографичен труд, съгласно група показатели В от Приложение 1. Монографичният труд не повтаря публикации, представени за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. По обем и структура монографията отговаря на изискванията за този вид научен труд: обем - 196 страници; 4 глави, които съдържат значими научно-приложни резултати и приноси в областта на предучилищното образование.
4. В конкурса участва със следната научна продукция, която е по профила на обявения конкурс, съответства на минималните национални изисквания и изискванията на правилника на университета:
 - 1 монография (авторска);
 - 3 глави в колективни монографии (авторски)
 - 2 учебни помагала (авторски);
 - 37 публикации в специализирани издания, от които: 5 статии в рецензирани и реферирани списания с импакт-фактор (5 – авторски; 5 – в чужбина; 3 – посочени с предстояща индексация в Scopus), 20 статии в рецензирани и реферирани списания (16 авторски и 4 – в съавторство); 12 статии в сборници от конференции. От представената справка става ясно, че 9 публикации са публикувани в сборници и списания в чужбина и 28 – в сборници и списания у нас.

Д-р Тодорова е представила декларации, удостоверяващи количествения и съдържателния ѝ принос към публикациите в съавторство.

5. За представените от д-р Марияна Тодорова научни трудове няма доказано плагиатство.
6. Гл. ас. д-р Марияна Тодорова е участвала в 21 научни конференции и форуми, 14 от които международни.
7. Гл. ас. д-р Марияна Тодорова представя справка за 26 цитирания, в съответствие с минималните наукометрични изисквания и изискванията на този правилник.

8. Гл. ас. д-р Марияна Тодорова е участвала в 11 научно-изследователски и образователни проекти. 8 са финансирани от вътрешно-университетски грантове и 3 са национални образователни проекти.
9. Гл. ас. д-р Марияна Тодорова е разработила общо 23 учебни програми за ОКС „Бакалавър“ и ОКС „Магистър“. Програмите имат отношение към профила на конкурса.
10. Гл. ас. д-р Марияна Тодорова е научен ръководител на 37 дипломанти, успешно защитили дипломни разработки: 7 – за ОКС „Бакалавър“ и 30 – за ОКС „Магистър“. Била е научен ръководител на 40 студентски разработки, представени на студентски научни сесии.

II. Кратка биографична справка на кандидата

Марияна Тодорова е родена на 18.01.1971 г. Общият ѝ професионален опит като главен асистент е 9 години. За една година е била детски учител. Марияна Тодорова е бакалавър по Предучилищна педагогика, магистър по Логопедия, специализирала е начална училищна педагогика. През 2008 г. успешно защитава докторска степен по педагогика въз основа на дисертационен труд на тема „Развитие на практически интелект при 6-годишните, чрез обучението по математика“. Посочила е, че ползва свободно руски език. Цялостната професионална биография на д-р Тодорова показва, че тя работи целенасочено в областта на предучилищната педагогика, в рамките на която е профила на обявения конкурс.

III. Съдържателна оценка на научната продукция на кандидата

Съдържателната оценка на научната продукция е представена съобразно нейната тематична насоченост. Водещ научен проблем в публикациите на д-р М. Тодорова е икономическото и финансовото образование в предучилищна възраст. Той е интерпретиран многостранно в 21 от общо 43 представени за конкурса публикации, от които:

- 1 авторска монография;
- 2 глави от колективна монография;
- 2 учебни помагала;
- 3 авторски публикации в списания с импакт-фактор;
- 12 авторски публикации в списания с научно рецензиране;
- 1 публикация в списание с научно рецензиране (в съавторство).

Аспектът, в който се разглежда финансовото образование, е като част от гражданското образование с насоченост към формиране и развиване на социални, икономически и предприемачески умения в ранна детска възраст. Процесът на реализиране на финансово образование е обоснован чрез играта като водеща образователна дейност в предучилищна възраст.

Цялостната идея за реализиране на финансово образование в предучилищна възраст е представена в монографията „Финансово образование в предучилищна възраст“. Монографичното изследване е в областта на предучилищната педагогика и предлага алтернатива за едновременно обогатяване на социалния и игровия опит на децата в сферата на икономиката и финансите.

В структурно отношение монографията следва комбиниран подход, при който всяка глава представлява самостоятелна част. Първите три глави съдържат теоретични обосновки, които се конкретизират в технологични модели (предимно игрови) или се подкрепят с

примери от педагогическата практика. Последната част на монографичното изследване представлява емпирично проучване с констатиращ характер, което изяснява „отношението и нагласите“ на учители, родители и деца към „финансовото образование и възпитание“. Избраният подход е уместен, доколкото изказаните тези намират своето практико-приложно изражение в единна концептуална рамка. От друга страна, самият автор заявява, че „...при създаването на някои от моделите за финансово образование и възпитание в детската градина, посочени в предходните глави на настоящата монография, беше предварително заложено, теоретично подготвено и осъществено емпирично изследване на учители, родители и деца за отношението и нагласите към финансовото образование и възпитание в предучилищна възраст“ (стр. 101). В този смисъл, в структурата на монографията представените в четвърта глава емпирични изследвания за констатиране на нагласите на респондентите, би следвало да се представят в предходни глави.

Теоретичната концепция на монографичното изследване се базира на тезата, че ранната финансова грамотност е предпоставка за формиране и развиване на социални умения. Последните са аргументирани като значима част от ключовите компетентности на XXI. Именно понятието „финансова грамотност“ е водещо за изследователската теза на монографията. То се изяснява в пряка и косвена връзка с понятията „икономическо образование“, „финансово образование“, „финансово възпитание“, „финансово обучение“, „финансова социализация“, „предикономическа подготовка“, „финансова подготовка“, „финансови качества и умения“, „финансова култура“. На места в текста се говори също за „знания“, „навици“, „поведение“, „компетентност“ със или без уточняването им като „финансови“ или „икономически“. Следва да се отбележи, че посочените понятия са изяснени предимно от гледна точка на икономическите науки, което прави педагогическата им концептуализация слабо структурирана и на моменти доста фриволна. Не става ясно, кое точно понятие се наименува с конкретно използвания термин – например термините „финансово възпитание“ и „финансово образование“ често се използват в текста като синоними. Не е изяснена и връзката между различните понятия. Монографията би спечелила, ако още в първа глава множеството използвани понятия бяха добре дефинирани, интерпретирани за нуждите на изследователската концепция и на тази основа бе представен теоретичен модел за формиране на финансова грамотност в предучилищна възраст.

Представените в четвърта глава емпирични изследвания имат добър дизайн и подчертан принос към изследователската концепция. Обемът на изследваните лица е впечатляващ. Получените резултати, обаче, са интерпретирани посредствено, при наличие на реална възможност от получения емпиричен материал да се изведат сериозни статистически анализи, включително корелации.

Въпреки посочените слабости, монографията категорично представлява цялостно изследване с принос към предучилищната педагогика. Като общо впечатление следва да се отбележи, че е обхванат теоретичния, емпиричният и нормативният контекст на изследвания проблем. Формирането на финансова грамотност е базирано на единен модел, в който едновременно се развиват игрови и социални умения. Така финансовата грамотност се постига в ситуации, близки до опита на децата и постепенно се „отлага“ във функционалния им опит.

Разработени са авторски методически модели за формиране и развиване на финансова грамотност у децата. Те са апробирани в педагогическата практика и сведени до интереса на всички заинтересовани субекти.

Проучването на нагласите на децата е направено с методика, разработена от Л. Вавилова, чиято адаптация авторът назовава с термина „ситуационен казус“ (стр. 151). Приложеният диагностичен инструментариум е полезен, тъй като има и образователен потенциал, а самата адаптация и апробация могат да се изведат като авторски принос.

Приносите на монографичното изследване бих описала предимно в практико-приложен аспект:

- Разработени са конкретни методики за реализиране на финансово образование в предучилищна възраст, които кореспондират с образователното съдържание за детската градина;
- Предложен е адаптиран вариант на методиката на Л. Вавилова, който може да се прилага едновременно с образователна и с диагностична цел;
- Обхванати са всички страни на изследвания проблем, отразена е гледната точка на ангажираните страни – родители, учители, деца;
- Категорично е доказана тезата, че финансовото образование е значима част от образователния процес в детската градина, предимно по отношение на формиране и развиване на социални, игрови и икономически умения.

Научните интереси на д-р М. Тодорова в областта на икономическото образование изобщо и неговата реализация чрез игрови подходи са отразени в две от трите и авторски монографични глави, част от колективни монографии.

В четвърта глава „Съвременното демократично образование като алтернатива на пазарното общество“ на колективна монография „Демокрация, либерализъм и проблеми на социално-икономическото развитие“, обучението по предприемачество е разгледано като необходима алтернатива за реализиране на демократично-либерално образование, което изисква формиране на ключови умения за реализация в икономически нестабилна социална среда. Обоснована е тезата, че формирането на предприемачески умения трябва да започне от ранна възраст, тъй като те са необходим компонент от изграждането на цялостната личност на детето. Предложени са примерни модели за формиране на предприемаческо мислене и поведение на 6-7 годишни деца.

В монографията „Икономическата несигурност и отражението ѝ върху самоопределянето и националната идентичност“, д-р Тодорова е разработила глава „Икономическото познание – ключов компонент на икономическото образование“, в която се разглежда значението на икономическото образование в съвременната образователна система и необходимостта от подготовка на бъдещите учители за реализирането му в образователните институции. Предложен е структурно-съдържателен модел за разширяване на педагогическата подготовка на бъдещите учители в икономически аспект.

Практически резултат от научно-изследователските търсения на д-р М. Тодорова в областта на икономическото и финансовото образование са учебните помагала „Игрите като средство за финансово образование в предучилищна възраст“ и „Игрови модели за икономическо и финансово образование в детската градина“. Помагалата са предназначени за студенти от педагогическите специалности и учители в детската градина. Те са полезни и

за други педагогически специалисти, както и за родителите на деца в предучилищна възраст. Помагалата съдържат синтезирани теоретични обосновки и добре структурирани методически насоки за работа.

В помагалото „Игрите като средство за финансово образование в предучилищна възраст” играта се обосновава като глобален подход за осъществяване на финансово образование в детската градина. В него се предлагат методически разработки на 50 игри с икономическа и финансова насоченост, които са разнообразни по тип и сложност. Игрите са инвариантни и подходящи за интегриране в различни образователни направления в III и IV четвърта група на предучилищното образование. Към помагалото е разработен кратък терминологичен речник.

В помагалото „Игрови модели за икономическо и финансово образование” е описана експерименталната работа по апробиране на игровите модели за икономическо и финансово образование. Представени са по-разширени методически разработки, които включват игри, както и адаптирани ситуационни казуси, базирани на методиката на Вавилова. Възрастовият обхват на методиките е отново III и IV четвърта група. Помагалото съдържа както инвариантни методики, така и такива, разработени за конкретно образователно направление.

Към тази публикация отправям забележка, че съдържа отежняваща теоретична част (отчасти взаймствана от монографията) и обстойно обяснение на апробационната дейност по валидирането на методическия модел, с което по структура и съдържание се доближава повече до студия.

Отделни теоретични аспекти, резултати от емпирични изследвания и експериментална дейност по проблема за въвеждане на финансово и икономическо образование чрез игрови модели са представени на научни форуми и популяризирани в общо 16 статии в научни издания. По въпросите за обучението в предприемачество и формирането на икономическа култура у децата, д-р Тодорова е публикувала в три издания с импакт-фактор, едното с предстояща индексация в Scopus. Както беше отбелязано, продукцията на д-р Тодорова по този проблем съставлява почти 50% от представената продукция за хабилитационния конкурс.

Останалите представени публикации могат да се структурират в две тематични области и доказват компетентността на д-р М. Тодорова в областите на заявения конкурс:

- ***Формиране и развиване на детската личност***

Към тази тематична област се отнасят 13 публикации. 7 от публикациите представят теоретичните и методическите концепции на автора за развиване на различен тип практически умения у децата в предучилищна възраст. В 4 статии се разглеждат и предлагат разнообразни методи и средства за формиране и развиване на адекватна самооценка у децата. 2 статии се фокусират в нравствено-естетическото развитие на детето.

- ***Съвременните медии и технологии като възпитателен фактор***

Към тази тематична област се отнасят 3 публикации, които разглеждат възпитателните проекции на медиите и новите технологии върху личността на детето.

Освен това д-р Тодорова е публикувала, макар за кратко, свои идеи относно управлението на образователните институции, както и като част от екипите на научно-изследователски проекти е работила по въпросите за социално-икономическите процеси и тяхното отражение върху ценностите и мисленето на младите хора.

IV. Описание на научните приноси на кандидата

Приносите в научната продукция и цялостната дейност на гл. ас. д-р Марияна Тодорова биха могли да се обобщят по следния начин:

- Разработен е цялостен методически модел за въвеждане и реализиране на финансово образование в предучилищна възраст;
- Представени са подходи за себеразвитие и самооценка на детето в аспекта на развиване на социалните му умения.
- Внедрени са разнообразни методически форми и методи за реализиране на финансово и икономическо образование в предучилищна възраст;
- Играта, респ. игровата дейност, е концептуализирана като водещо педагогическо средство за формиране в единство на икономически, финансови, предприемачески умения като значима част от общите социални умения на детето в предучилищна възраст;
- Успешно и ефективно са адаптирани и внедрени методики за финансово образование, разработени от други автори;

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: По своя обем и характер научната продукция на гл.ас. д-р Марияна Тодорова отговаря на изискванията на обявения конкурс. Доказаните научни приноси, както и преподавателският профил на кандидата, са основание да предложи гл.ас. д-р Марияна Тодорова да бъде избрана на академична длъжност „доцент” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Предучилищно образование, формиране на игрови и социални умения).

25.06.2019 г.

Бургас

Подпис:.....

(доц. д-р Надежда Калоянова)